

ANTROPOLOGICKÉ ZHODNOCENÍ KOSTERNÍHO MATERIÁLU Z UHERSKÉHO BRODU ZE SITUACE ZA CHRÁMEM MISTRA JANA HUSA

Martin Mazáč, Ústav antropologie, Přírodovědecká fakulta Masarykovy Univerzity, Brno

Článek se zabývá kosterním materiálem, vykopaným v roce 2010 při archeologickém výzkumu za chrámem Mistra Jana Husa v Uherském Brodě.

V případě nálezů kosterního materiálu z Uherského Brodu se z antropologického hlediska jedná o nález nejednotného souboru. Byl prozkoumán kosterní materiál z devatenácti nálezových situací, avšak ve dvou z nich bylo uloženo více jedinců. Celková nálezová situace byla velmi komplikovaná. U všech kosterních souborů z jednotlivých hrobů byla provedena rekonstrukce poškozeného a fragmentovaného kosterního materiálu splením.

Metodika

Pro odhad pohlaví jsme použili metody podle: Acsadi a Nemeskéri (1970), Brůžka (1991), Walrath et al. (2004) a program DSP. Pro odhad věku u kostry dítěte jsme aplikovali metody podle: Ferembach et al. (1980), Florkowski a Kozłowski (1994), Rösing (1977), Schwartz (1995) a Stloukal a Hanáková (1978). Pro odhad věku u dospělých bylo použito celkové hodnocení kostí lebky i postkraniálního skeletu a pro odhad tělesné výšky metody podle: Černý a Komenda (1982), Olivier (1960) a Rollet (1889).

Situace H4

Ostatky ze situace H4 byly velmi fragmentované, kvalitativně v poměrně dobrém stavu, silně zabarvené, především na lopatkách a obratlích. Svalové úpony jsou dobře patrné na horních končetinách, na dolních jsou nevýrazné, avšak viditelné. Podle odhadu se jednalo o dospělého muže ve věku od 25 do 45 let a výšky 162 až 169 centimetrů (obr. 1).

Obr. 1. Kostra muže ze situace H4.

Popis kosterního materiálu:

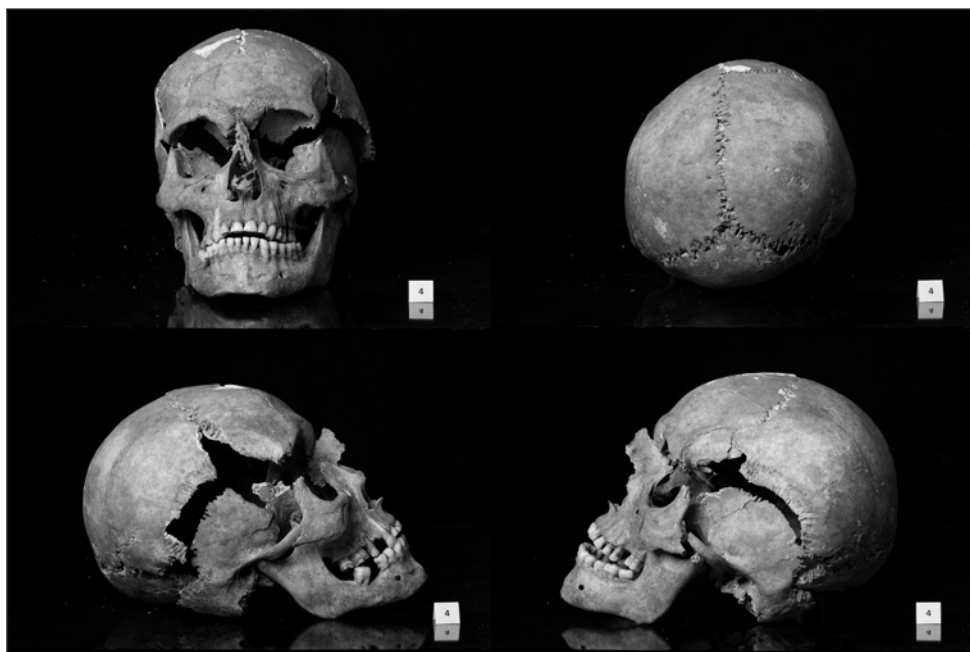
Lebka (obr. 2) – je velmi silně fragmentární – dvanáct menších a jedenáct větších fragmentů (3 fragmenty kosti čelní, 1 levá kost lící, 1 pravá kost spánková se srostlou částí kosti klínové, 2 levé kosti spánkové, 1 kost temenní, 2 kosti týlní) 2 fragmenty horní čelisti se zuby – vpravo I1, I2, C, P2, M1, M2, vlevo I1, I2, C, P1, P2, M2. Dolní čelist je celá, hlavice vlevo je mírně poškozena, přítomny všechny zuby kromě obou M3 a M1 vpravo.

Páteř – krční obratle – C1–C5 chybí oblouky, C6 a C7 fragmentární; hrudní obratle – z Th1 přítomen pouze oblouk, u Th1–Th12 ulomeny distální části spinálních výběžků, u Th3–Th12 ulomeny také distální části transverzálních výběžků vpravo; bederní obratle – 2 fragmenty L5; křížová kost – je velmi fragmentární, pravděpodobná lumbalizace S1.

Hrudník – rukojeť hrudní kosti je v pořádku, tělo je velmi fragmentární, přítomna je i část mečovitého výběžku; žebra jsou fragmentární – vpravo 10 dorzálních částí, 3 fragmenty těl, 1 ventrální část, vlevo 11 dorzálních částí a 2 fragmenty těl.

Horní končetiny – pravá strana – klíční kost je v pořádku; přítomen fragment lopatky (laterální část s *cavitas glenoidalis*); pažní kost je lehce poškozena na hlavici, laterálně a dorzálně; vřetenní kost zlomena v polovině (2 kusy), na loketní kosti chybí koncová část, 3 zápěstní kůstky (kost loďkovitá, kost mnohohranná větší, kost hlavatá); levá strana – klíční kosti chybí laterální část; přítomen fragment lopatky (laterální část s *cavitas glenoidalis*); pažní kosti chybí hlavice a je poškozena na mediálním epicondylu; vřetenní kost je zlomena v polovině a větší část distálně chybí (3 fragmenty); loketní kost v pořádku; 5 zápěstních kůstek (kost poloměsíčitá, kost trojhranná, kost mnohohranná větší, kost hlavatá, kost hákovitá); 7 kostí záprstních (5 se zelenou patinou) (obr. 3) a 1 proximální fragment kosti záprstní; 8 proximálních, 9 mediálních a 4 distální články prstů.

Dolní končetiny – pravá strana – 2 fragmenty kosti pánevní (kost kyčelní a kost sedací); stehenní kost je zlomena asi v polovině a chybí distální část kosti; česka je v pořádku; hollení kost v pořádku; lýtkové kosti chybí hlavice; jsou přítomny všechny kosti zánártní (hle-

Obr. 2. Lebka muže ze situace H4.

zenní, patní, loďkovitá, klínovitá mediální, intermediální a laterální, krychlová) a jsou v pořádku; druhá a třetí kost nártní jsou poškozeny, zbytek nártních kostí je v pořádku a jsou přítomny všechny; přítomen distální fragment nejspíš I. prstu (palce); levá strana – fragment kosti pánevní (kost kyčelní, kost sedací i část kosti stydké); stehenní kost je poškozena na zadní části velkého chodolíku; česka je v pořádku; holenní kost je v pořádku; lýtkové chybí hlavice; kosti nártní jsou přítomny všechny (hlezení, patní, loďkovitá, klínovitá mediální, intermediální a laterální, krychlová), hlezenní kost poškozena, ostatní jsou v pořádku; druhá a třetí kost nártní jsou poškozeny na hlavicích, ostatní jsou v pořádku.

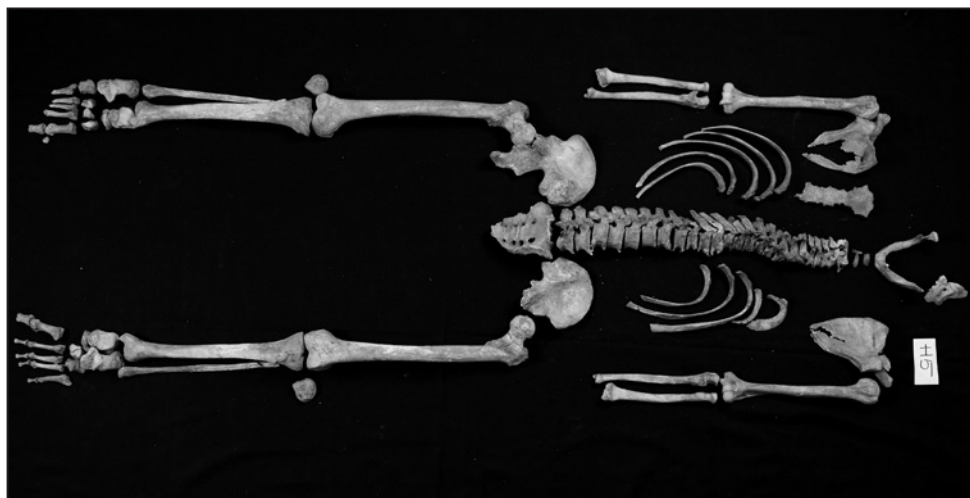
Obr. 3. Záprstní kosti a kost vřetenní se zelenou patinou ze situace H4.

Situace H5

Ostatky ze situace H5 byly málo fragmentované, kvalitativně poměrně v dobrém stavu, s nepravidelným zabarvením (od světlé žluté a hnědé až po tmavě hnědou a okrovou). Kostí jsou robustní s výraznými svalovými úpony jak na horních, tak dolních končetinách. Na tělech posledních tří obratlů a na vertebrální kloubní ploše křížové kosti jsou kostěné nárůsty, které mohly ovlivňovat pohyblivost bederní páteře, pravděpodobně jsou to doklady zvýšeného stáří jedince. O tom by mohla svědčit i výrazně zdrsnělá zadní část stehenních kostí (*linea aspera*). Podle odhadu se jednalo o staršího dospělého muže ve věku od 45 do 70 let a výšky 160,5 až 169,5 centimetrů (obr. 4).

Popis kosterního materiálu:

Lebka – pouze jeden fragment kosti spánkové s kostí skalní; dolní čelist – 2 fragmenty, poškození na levé části na *processus coronoideus* a na kondylu; přítomen je pouze jeden zub – levý I2 (I2 a C jsou druhotně ztraceny, ostatní zuby byly ztraceny za života) (obr. 5); na pravé

Obr. 4. Kostra muže ze situace H5.

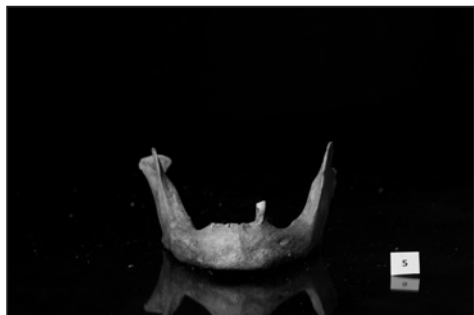
straně vpravo je zelená patina; přítomno také tělo jazylky zbarvené patinou do zelenočerna a pravděpodobně také část osifikované štítné chrupavky (*cartilago thyroidea*) (obr. 8).

Páteř – přítomny jsou všechny obratle; obratle krční – C1–C5 poškozeny v dorzální části oblouků nebo na spinálních výbězcích; hrudní – Th5 chybí spinální výběžek, Th6–Th9 poškozeny na pravé straně – chybí transverzální výběžky; bederní i kost křížová; na dolních krčních, hrudních a bederních obratlích na ventrální (většinou levé) straně těl se vyskytují kostní nárůsty (obr. 6 a obr. 7). Přebývá fragment krčního obratle C2 s *dens axis*.

Hrudník – hrudní kost je ve 3 fragmentech; vpravo – 8 téměř celých žeber, 2 žebra bez ventrálních částí a 4 fragmenty; vlevo – 5 téměř celých žeber a 4 fragmenty.

Horní končetiny – pravá strana – lopatka ve 4 fragmentech; pažní kost v pořádku; vřetenní kost v pořádku; loketní kost je v pořádku; levá strana – lopatce chybí zobcovitý výběžek; pažní kost je v pořádku; vřetenní zlomena asi v polovině; loketní kost je v pořádku; 4 zápěstní kosti (kost loďkovitá, kost mnohohranná větší, kost hlavatá, kost hákovitá), 4 záprstní (2 palcové) kosti; 6 proximálních, 4 mediálních a 1 distální články prstů.

Dolní končetiny – pravá strana – kosti pánevní chybí kost stydká a část kosti sedací; kost stehenní je zlomena asi v polovině; česka je v pořádku; kost holenní je v pořádku; lýtkové kosti chybí hlavice a je zlomena v distální části těla kosti; zánártní kosti jsou přítomny všechny (hlezenní, patní, loďkovitá, klínovitá mediální, intermediální a laterální, krychlová); nártní kosti jsou přítomny všechny, jsou ovšem poškozeny na hlavicích nebo jim hlavice chybí; je přítomna palcová sezamská kost; proximální článek prstu palce, 2 distální články neurčeny; levá strana – kost pánevní je poškozena v oblasti acetabula a chybí jí úplně kost stydká a kost sedací; stehenní kost je v pořádku; česka je v pořádku; holenní kost je v pořádku; lýtkové kosti chybí hlavice a je zlomena v distální části těla kosti; ze zánártních kostí

Obr. 5. Dolní čelist muže se zbylým levým druhým řezákem ze situace H5.

Obr. 6. Kostní nárůsty na bederních obratlích na dorzální straně ze situace H5.

Obr. 7. Kostní nárůsty na bederních obratlích na ventrální straně ze situace H5.

Obr. 8. Tělo jazylky a část štítné chrupavky se zelenou patinou ze situace H5.

chybí kost klínová mediální; nártní kosti jsou přítomny všechny; jsou přítomny všechny proximální články všech prstů.

Situace H7

V situaci H7 se nacházely ostatky alespoň tří jedinců. Svědčí o tom přítomnost tří pravých kostí patních, dvou pravých kostí hlezenních, tří pravých kostí holenních, celá a proximální a distální fragment levých kostí holenních, dvě pravé kosti pánevní, dvě hlavice levých kostí loketních, dvě pravé kosti vřetenní, dvě pravé kosti pažní, jedna celá a distální fragment levých kostí pažních, jedna celá a jeden fragment levých kostí klíčních, celá dolní čelist a fragment pravého úhlu s větví jiné dolní čelisti. Z uspořádání souboru a zbarvení lze jen velmi těžce odhadnout, které kosti patří k sobě, přestože jsou tu vodítka ohledně velikosti.

Kosti jsou středně fragmentované, kvalitativně v poměrně dobrém stavu. Kosti jedince 7/1, jak jsme jej označili, jsou fragmentární (především lebka), kvalitativně v pořádku. Jedinec měl velké, robustní kosti s velmi výraznými svalovými úpony na horních i dolních končetinách. Zbarvení kostí je nepravidelné šedé, hnědé a okrové, lebka je o něco odlišná, není šedá, ale více žlutá. Ostatní kosti jsou menší, světlejší a gracilní s málo výraznými svalovými úpony a nebylo možné od sebe dva zbývající jedince oddělit. Na lebce nad levým nadočnicovým obloukem se nachází kostěný výrůstek s rýhou ve spodu – sečné zranění, které se vyhojilo nárůstem kostní hmoty. Spodní hrana levé orbity je výrazně hrbolatá, to samé se týká i navazující lící kosti – jedná se o zhojení po úderu nejspíše tupým předmětem (obr. 11). Na jednom z fragmentů těla a olecranonu levé loketní kosti na rozhraní fraktury je na ventrální straně kostěný háček. Podle odhadu se v případě jedince 7/1 jednalo o dospělého muže ve věku od 30 do 55 let a výšky 171 až 175,5 centimetrů (obr. 9).

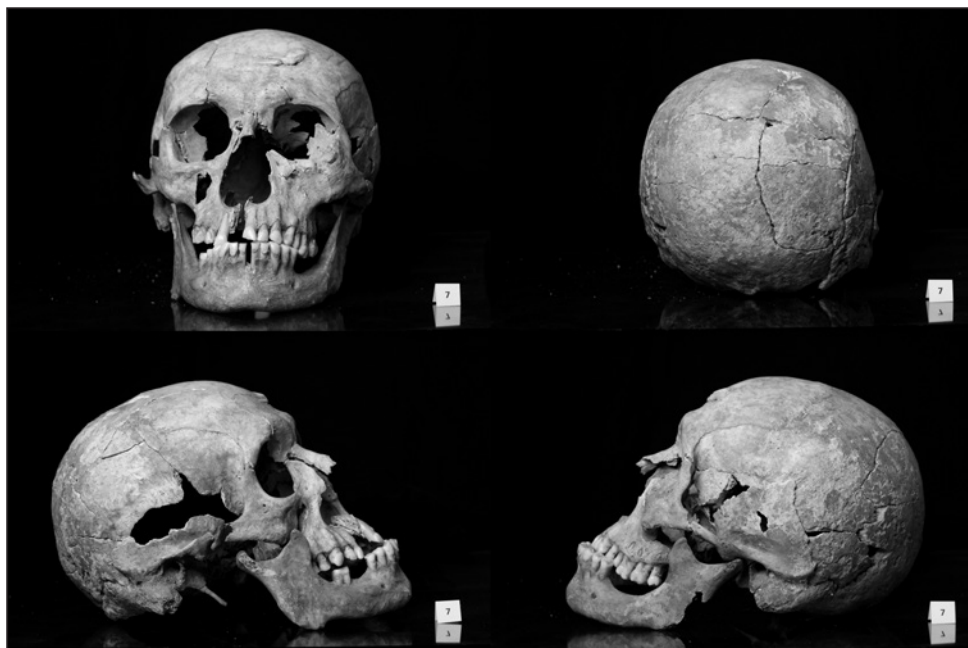
Popis kosterního materiálu:

Odhadujeme, že následující kosti patří jedinci č. 7/1.

Lebka (obr. 10) – je velmi fragmentovaná (55 fragmentů); na horní čelisti chybí vpravo M1, který byl ztracen za života jedince, a M3 ztracený sekundárně; dolní čelist je zlomena na 3 fragmenty, chybí M1 a M3 vpravo a M1, M2 a M3 vlevo, které byly ztraceny za života.

Obr. 9. Kostra muže ze situace H7.

Obr. 10. Lebka muže ze situace H7.

Páteř – přítomno je 8 obratlů; krční obratle – C1–C7 fragmentované na těla a části oblouků obratlů; hrudní obratle – přítomen pouze fragment Th1.

Horní končetiny – pravá strana – klíční kost v pořádku; fragment horní části lopatky; kosti pažní chybí mediální kondyl; kost vřetenní v pořádku; kost loketní v pořádku; levá strana – kost loketní zlomena v polovině.

Dolní končetiny – pravá strana – přítomna je neúplná kost pánevní (2 fragmenty); kost stehenní je v pořádku; česka je v pořádku; kost holenní je v pořádku; kost lýtková je v pořádku; přítomny jsou všechny kosti zánártní (hlezenní, patní, loďkovitá, klínovitá mediální, intermediální a laterální, krychlová); přítomny jsou proximální fragmenty všech 5 kostí nártních; levá strana – zlomená kost holenní (2 fragmenty); kost hlezenní je v pořádku.

U ostatních kostí nelze určit, kterému jedinci patří – fragment dolní čelisti (pravý úhel s větví); 3 fragmenty jazylky; 3 obratle s ulomenými spinálními výběžky; 4 fragmenty obratlů; 15 fragmentů žebér (1 levý, 2 pravé); levá kost klíční v pořádku; laterální fragment levé kosti klíční; pravá kost pažní v pořádku; levá kost pažní zlomena (2 fragmenty); distální polovina levé kosti pažní; pravá kost vřetenní v pořádku; proximální část levé kosti loketní; 4 kosti zápěstní (poloměsíčitá, hlavatá, hákovitá a jedna neurčitelná díky poškození); 1 distální a 1 mediální článek prstu; velký fragment pravé kosti pánevní; 3 fragmenty kosti stehenní; fragment česky; 2 pravé kosti holenní, jedna z nich zlomená (2 fragmenty); proximální a distální fragment kosti holenní; 3 fragmenty kostí lýtko-

Obr. 11. Detail poraněného spodního okraje orbity ze situace H7.

vých; větší fragment pravé kosti hlezenní; celá pravá kost patní; horní část pravé kosti patní a 2 fragmenty zadní části; 2 kosti nártní.

Situace H8

Ostatky ze situace H8 byly středně fragmentované, velmi gracilní, malé a silně zbarvené do červenohnědé. Jedná se o ostatky dítěte. Je jisté, že daný jedinec spadal do věkové kategorie pod 12 let podle hodnocení srůstu epifýz. Na základě velikosti kostí byl věk jedince určen na 5–10 let, avšak nejpravděpodobnější je, že věk se pohyboval kolem 7,5 let $\pm$ 1,5 roku. Díky velmi mladému věku se nedá s určitostí říct, jakého byl jedinec pohlaví. Výška dítěte byla asi 129 centimetrů (obr. 12 a obr. 13).

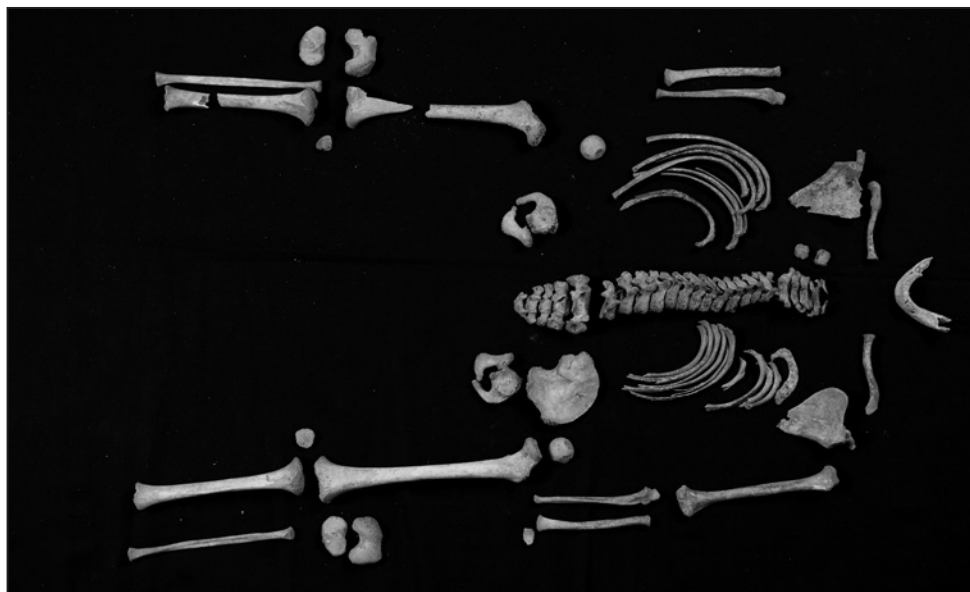
Popis kosterního materiálu:

Lebka – úplně chybí; přítomen je fragment spodní čelisti bez ramen; 14 zubů, které nepatří k tomuto souboru, ale patří dospělému člověku; tělo jazylky.

Páteř – 19 obratlů; krční obratle – pravděpodobně C4–C7 poškozeny na tělech, spinálních a transverzálních výběžcích; hrudní obratle – pravděpodobně Th1–Th5 poškozeny na tělech, spinálních a transverzálních výběžcích; bederní obratle – L2–L5 poškozeny na tělech, spinálních a transverzálních výběžcích; křížová kost ještě není srostlá, přítomny jsou všechny křížové obratle (S1–S5), které jsou poškozené v oblasti *crista sacralis mediana et medialis* na obou stranách; přítomny jsou také 2 celé oblouky (snad L1), jeden poloviční oblouk (snad Th12) a 2 fragmenty těl.

Hrudník – v oblasti hrudníku se nachází 2 nesrostlé části hrudní kosti; vpravo 7 téměř celých žeber a 2 dorzální části; vlevo 4 téměř celá žebra a 7 dorzálních částí; přítomno je také 8 fragmentů těl a 3 fragmenty ventrálních částí žeber, u nichž nelze určit stranu, ze které pocházejí.

Horní končetiny – pravá strana – klíční kost je v pořádku; lopatka je poškozená v horní a spodní části a se zbytky železa na ventrální straně pod *incisura scapulae*; kost vřetenní

Obr. 12. Kostra dítěte ze situace H8.

je v pořádku; kost loketní je v pořádku; levá strana – klíční kost je v pořádku; lopatka je poškozená ve spodní části; pažní kost s poškozenou kloubní hlavicí (nesrostlou); kost vřetenní s nesrostlou *facies articularis carpalis*; loketní kost je v pořádku; přítomny jsou také 4 zápěstní kosti, 10 záprstních kostí (2 palcové), 7 proximálních, 5 mediálních a 1 distální články prstů, u nichž nelze určit stranu, ze které pocházejí.

Obr. 13. Klíční kosti, lopatky, žebra, páteř, nesrostlá kost křížová a nesrostlé kosti pánevní ze situace H8.

Dolní končetiny – pravá strana – kost pánevní není srostlá, chybí kost kyčelní; stehenní kost je ve 3 fragmentech, přítomny jsou i nesrostlé kloubní plochy (*caput femoris* a kolenní kloubní plocha); přítomna je poškozená česka; holenní kost je ve dvou fragmentech, přítomna je i nesrostlá kolenní kloubní plocha; lýtková kost je v pořádku; 2 zánártní kosti (poškozená kost krychlová, kost klínová intermediální); levá strana – kost pánevní není srostlá, přítomná je kost kyčelní, kost sedací a stydká; stehenní kost je v pořádku, přítomné jsou i nesrostlé kloubní plochy (*caput femoris* a kolenní kloubní plocha); česka je v pořádku; kost holenní je v pořádku, přítomné jsou i nesrostlé kolenní kloubní plochy a části kotníkové kloubní plochy; lýtková kost je zlomena asi v polovině; 2 zánártní kosti (kost krychlová, kost klínová intermediální); 4 nártní kosti (1 palcová, 1 malíková); palcový proximální článek prstu.

Situace H9

Ostatky ze situace H9 jsou středně fragmentované v celkem dobrém kvalitativním stavu, středně až málo robustní s výraznými svalovými úpony, především na dolních končetinách a mají silná zabarvení (vyjma lebky a holenních kostí) žluté, hnědé a především okrové barvy. Podle odhadu se jednalo o dospělého muže ve věku od 30 do 50 let a výšky 153 až 164 centimetrů (obr. 14).

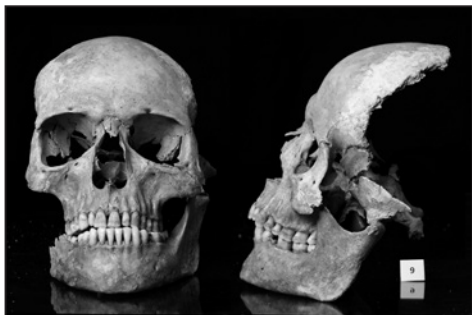
Obr. 14. Kostra muže ze situace H9.

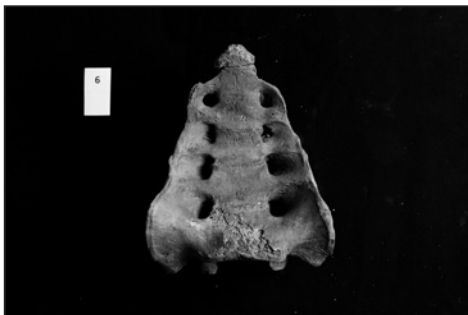
Popis kosterního materiálu:

Lebka (obr. 15) – přítomna je kost čelní, pravá a levá horní čelist (3 fragmenty), část kosti klínové (3 fragmenty), 15 fragmentů kalvy, 17 fragmentů (kosti skalní, skořepy nosní atd.); na horní čelisti jsou přítomny všechny zuby, včetně M3, druhé řezáky jsou výrazně menší; dolní čelisti chybí kloubní část *ramus mandibulae* vpravo i s *processus coronoideus*; chybí pravý M1, ztracený za života a pravému P2 chybí korunka; přítomné je tělo jazyčky.

Páteř – krční obratle – C1–C7 přítomné, ale mají poškozené oblouky, C2 a C3 srostlé (obr. 17); hrudní obratle – Th1–Th9 přítomné, ale mají poškozené spinální výběžky; bederní obratle – L1–L5 přítomné, L1 chybí oblouk; 1 obratel mající jiné zbarvení, ale částečně by odpovídal Th12; je přítomná kost křížová i se sakralizovaným segmentem kosti kostrční (obr. 16).

Obr. 15. Lebka muže ze situace H9.

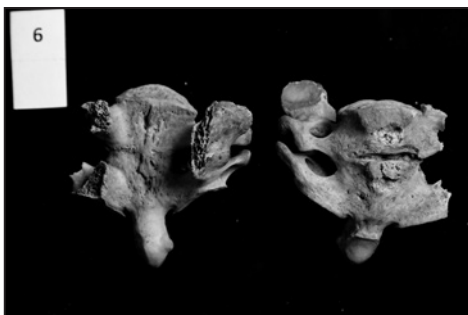

Obr. 16. Kost křížová s přirostlým segmentem kosti kostrční ze situace H9.

Hrudník – přítomná rukojeť a tělo (2 fragmenty) kosti hrudní; 7 pravých žebér (3 celé); 9 levých žebér (1 celé); 17 neurčitelných fragmentů.

Horní končetiny – pravá strana – klíční kost je v pořádku; přítomen je laterální fragment lopatky (oblast s *fossa glenoidalis*); kost pažní poškozená v oblasti hlavice a kondylů; kost vřetenní je poškozena v proximální části; kost loketní je poškozena v proximální části; levá strana – klíční kost je poškozena v akromiální části; přítomen je laterální fragment levé lopatky (oblast s *fossa glenoidalis*); levá kost pažní je poškozena v oblasti kondylů; kost vřetenní je v pořádku; kost loketní je poškozena v proximální části; přítomno je 14 kostí zápěstních, 10 kostí zápřstných, 10 proximálních článků prstů, 7 mediálních článků prstů, 7 distálních článků prstů.

Dolní končetiny – pravá strana – přítomná kyčelní a sedací část kosti pánevní; kost stehenní je zlomená (2 fragmenty); česka je v pořádku; kost holenní je v pořádku; kosti lýtkové chybí hlavice; všechny kosti zánártní (kost hlezenní, kost patní, kost lodkovitá, kost klínovitá mediální, intermediální a laterální, kost krychlová); všech 5 kostí nártních; 5 proximálních článků prstů, 1 mediální, 2 distální; levá strana – přítomná je především sedací část kosti pánevní (2 fragmenty) a 3 fragmenty kosti pubické; kost stehenní je poškozena v zadní části velkého chocholíku (2 fragmenty); česka je v pořádku; kost holenní je v pořádku; kost lýtková je v pořádku; všechny kosti zánártní přítomné (kost hlezenní, kost patní, kost lodkovitá,

Obr. 17. Srůst druhého a třetího krčního obratle, který způsobil omezenou pohyblivost krku jedince ze situace H9.

kost klínovitá mediální, intermediální a laterální, kost krychlová); všech 5 kostí nártních je přítomno; 5 proximálních článků prstů, 3 mediální, 5 distálních; 2 sezamské kosti (palcové).

Situace H10

Ostatků ze situace H10 je nemnoho, jsou fragmentární, středně až málo robustní s málo vyvinutými svalovými úpony a velmi nepravidelným zbarvením žluté, hnědé až okrové, místy s černými tečkami. Podle odhadu se jednalo o dospělého indiferentního jedince, případně ženu o výšce kolem 163,5 centimetrů. Věk se díky malému množství kosterního materiálu nepodařilo určit.

Popis kosterního materiálu:

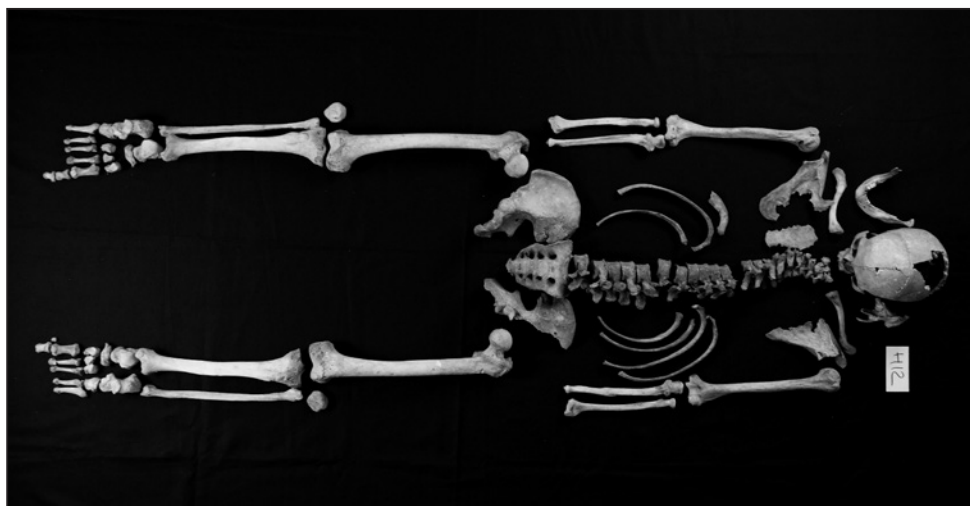
Dolní končetiny – pravá strana – kost holenní s chybějící distální třetinou; kost lýtková zlomená v polovině; levá strana – kost pánevní bez kosti stydké; stehenní kost zlomená v první třetině; neurčené 2 nártní kosti a 2 distální články prstů.

Situace H12

Ostatky ze situace H12 nejsou velmi fragmentované (vyjma lebky a obratlů), jsou v dobrém stavu (vyjma obratlů), gracilní, avšak s dobře vyvinutými svalovými úpony. Zbarvení je velmi nepravidelné – barva lebky se pohybuje od světle žluté až po tmavě hnědou, dlouhé kosti mají barvu bílou až žlutohnědou, obratle tmavě hnědou až černou. Na lebce nejspíš přetrval metopický šev, i když je to nesnadné potvrdit, jelikož kost čelní je oddělena a slepena právě v místě výskytu tohoto švu. V čelní kosti z vnitřní strany se nacházejí dírký s viditelnou vnitřní stavbou kosti – nemoc, možná anémie. Podle odhadu se jedná o dospělého, spíše indiferentního jedince, případně muže ve věku od 35 do 60 let a výšky 157 až 166,5 centimetrů (obr. 18).

Popis kosterního materiálu:

Lebka (obr. 19) – je velmi fragmentovaná, chybí části kosti temenní vlevo a frontální výběžek i s částí dutiny a alveolárních výběžků horní čelisti vlevo; v horní čelisti jsou pří-

Obr. 18. Kostra indiferentního jedince ze situace H12.

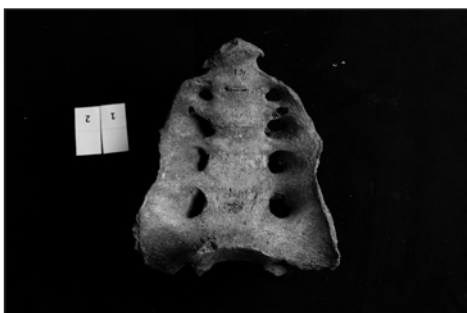
Obr. 19. Lebka indiferentního jedince ze situace H12.

tomny kořeny levého C, pravého I2 a pravého C, levý I2, levý P1 a pravý P1 byly ztraceny za života; dolní čelist je fragmentovaná (3 části) a chybí pravý *processus condylaris*; za života byly ztraceny všechny stoličky na levé straně a M1, M2 na pravé, přítomny jsou vpravo C, P1, P2 a M3; 19 volných zubů.

Páteř – je kompletní; krční obratle – C1–C5 poškozeno; hrudní obratle – Th5–Th7 a Th11 jsou velmi poškozeny; bederní obratle – jsou v pořádku; křížová kost má vpravo vedle *facies auricularis* díru; sakralizace kostrčného segmentu (obr. 20); přítomny jsou i další kosti kostrční.

Hrudník – dochovalo se tělo hrudní kosti; vlevo 6 žeberních kostí vcelku, 5 dorzálních konců, 5 ventrálních konců a jedno tělo; vpravo 4 celé, 10 dorzálních konců a 3 ventrální; 16 úlomků těl žeberních kostí nelze identifikovat.

Horní končetiny – pravá strana – klíční kost je ve 2 fragmentech; lopatka je fragmentární; kost pažní je v pořádku; vřetení kost je zlomena (2 fragmenty); loketní kost je v pořádku; jsou přítomny i zápěstní kůstky – kost trojhranná, kost hráškovitá, kost mnohohranná větší; levá strana – lopatka je fragmentární; klíční kost je v pořádku; kost pažní je v pořádku; kost vřetení je v pořádku; kost loketní, která je ztluštělá na rozhraní druhé a třetí třetiny kosti, naznačuje zlomení kosti a její srůst předsmrtně, je v pořádku; přítomné jsou také zápěstní kůstky – kost lodkovitá, kost poloměsíčitá, kost trojhranná, kost hráškovitá, kost hlavatá, kost hákovitá; kost mnohohranná menší je poškozená a nelze

Obr. 20. Kost křížová s přirostlým segmentem kosti kostrční ze situace H12.

určit, z které strany pochází; z kostry rukou se dochovaly také 4 záprstní kosti; 8 proximálních článků prstů, 8 mediálních a 9 distálních; na několika z nich je přítomné zelené zbarvení (kov).

Dolní končetiny – pravá strana – kost pánevní je fragmentární (4 části), chybí část acetabula; kost stehenní je v pořádku; česka je v pořádku; holenní kost je v pořádku; lýtková kost je fragmentovaná (3 části); kosti zánártní jsou přítomny všechny (hlezenní, patní, loďkovitá, klínovitá mediální, intermediální a laterální, krychlová); nártní jsou přítomné všechny stejně jako oba články palce, dále 3 proximální články prstů a 1 mediální; levá strana – kost pánevní je zlomená (2 kusy) a část kyčelní a sedací kosti chybí; kost stehenní je zlomená (2 části), česka je v pořádku; kost holenní je v pořádku (na ventrální straně vpravo uprostřed je zelená skvrnka); kost lýtková zlomená na 3 fragmenty; kosti zánártní jsou přítomné všechny (hlezenní, patní, loďkovitá, klínovitá mediální, intermediální a laterální, krychlová); nártní kosti jsou přítomné všechny (jedna kost záprstní zlomena); přítomné jsou také 4 proximální články prstů a 1 sezamská kost.

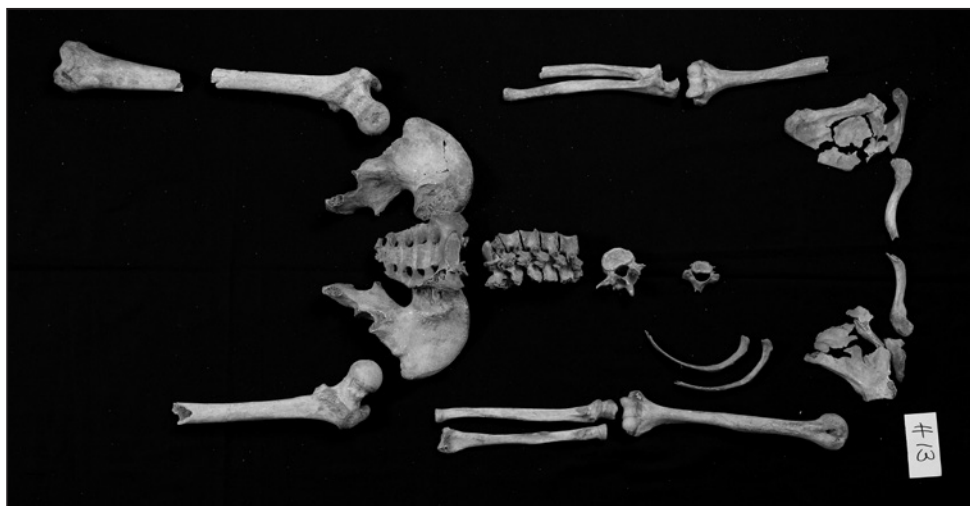
Situace H13

Ostatky ze situace H13 jsou poměrně fragmentární, kvalitativně v celkem dobrém stavu (vyjma obratlů), velmi robustní s velmi výraznými svalovými úpony jak na horních, tak i dolních končetinách. Zbarvení kostí je poměrně světlé, tmavší jsou pouze obratle. Podle odhadu se jedná o dospělého indiferentního jedince, případně muže ve věku od 35 do 60 let (obr. 21).

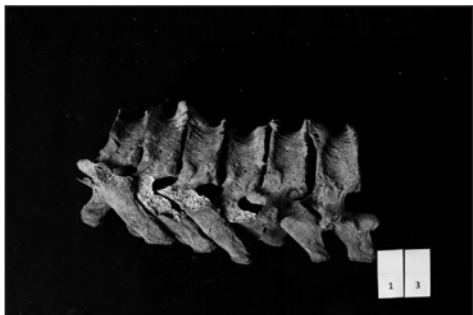
Popis kosterního materiálu:

Lebka – chybí; přítomen je fragment dolní čelisti, nepatří však ke zbytku těla (trochu jiné zbarvení kostí, daný fragment patří dítěti nebo velmi mladému dospívajícímu, tělo spíše staršímu jedinci).

Páteř – nekompletní, přítomných je 21 obratlů, z nichž 2 nejspíš pocházejí z jiného hrobu (zbarvení, velikost, robusticita), jeden z nich nejspíš opět patří dítěti nebo velmi mladému dospívajícímu); 7 obratlů je poměrně v pořádku, zbytek pouze těla (u jednoho obratle tělo ve dvou fragmentech) a 14 fragmentů oblouků; křížová kost je ve 3 fragmentech; na kloub-

Obr. 21. Kostra indiferentního jedince ze situace H13.

Obr. 22. Kostěné nárůsty na hrudních obratlích na ventrální straně ze situace H13.

Obr. 23. Kostěné nárůsty na bederních obratlích na dorzální straně ze situace H13.

ních výběžcích bederních obratlů se nacházejí kostěné nárůsty (obr. 23), které se nacházejí také na ventrální straně těl některých hrudních obratlů (obr. 22).

Hrudník – hrudní kost chybí; dochovalo se 7 fragmentů dorzálních částí žeber a 2 fragmenty ventrálních částí vpravo; 10 fragmentů dorzálních částí žeber a 3 fragmenty ventrálních částí vlevo a 27 fragmentů těl a dorzálních částí žeber, které nelze určit.

Horní končetiny – pravá strana – klíční kost je středně poškozena na akromiálním a velmi poškozena na sternálním konci; lopatka je velmi fragmentární (6 fragmentů); pažní kost je fragmentární a neúplná, je přítomna proximální kloubní plocha hlavice kosti a distální polovina kosti; kost vřetenní není úplná, chybí distální třetina; kosti loketní chybí *processus styloideus*; přítomné jsou také 3 zápěstní kůstky (kost loďkovitá, kost poloměsíčitá, kost hrášková); levá strana – klíční kost je velmi poškozena na sternálním konci; lopatka je velmi fragmentární (4 fragmenty); kost pažní je zlomena uprostřed kosti; kost vřetenní je mírně poškozena v distální části; kost loketní zlomena v druhé třetině kosti a je ulomen *processus styloideus*; přítomné jsou také 2 zápěstní kůstky (kost trojhranná, kost hlavatá); přítomné jsou 3 zápěstní kosti, jedna zápěstní kost je poškozená a neurčená; přítomných je také 6 proximálních článků prstů, 7 mediálních (2 jsou velmi malé a nepatří do tohoto souboru, 1 poškozen) a 4 distální.

Dolní končetiny – pravá strana – pánevní kost je fragmentární (2 kusy), chybí kost stydká; stehenní kost je ve dvou fragmentech a chybí její distální část; levá strana – pánevní kost je fragmentární, chybí kost stydká a část acetabula; kost stehenní je ve dvou fragmentech a chybí prostřední část těla kosti; přítomen je také fragment stydké kosti, není však možné určit, z které strany pochází.

Situace H15

Ostatků ze situace H15 není mnoho, nejsou téměř fragmentované, kvalitativně jsou v dobrém stavu, jsou velké a robustní se středně vyvinutými svalovými úpony. Zbarvení je spíše hnědookrové, na některých kostech se však vyskytují černé skvrny. Díky nedostatku kosterního materiálu se nedá odhadnout pohlaví ani stáří jedince. Výšku odhaduji na 171 až 183,5 centimetrů.

Popis kosterního materiálu:

Soubor se skládá z 31 lidských kostí.

Horní končetiny – přítomny jsou distální dvě třetiny pravé kosti vřetenní; distální část pravé kosti loketní; 1 záprstní kost; 6 článků prstů (2 proximální, 2 mediální, 1 distální).

Hrudník – dorzální fragment levého žebra.

Dolní končetiny – levá kost stehenní je zlomená v polovině; levá česka; levá kost holenní; levá kost lýtková; všechny kosti zánártní z pravého chodidla (hlezenní, patní, lodkovitá, klínovitá mediální, intermediální a laterální, krychlová); všechny kosti nártní; 5 článků prstů (3 proximální, 1 mediální, 1 distální, z toho celý palec).

Situace H16

Ostatků ze situace H16 je velmi málo, pouze některé kosti chodidla pravděpodobně levého. Kostí nejsou fragmentované, kvalitativně jsou v pořádku, jsou velké a tmavě hnědé až okrového zabarvení. Díky nedostatku kosterního materiálu se nedá odhadnout pohlaví, bližší věk ani výška jedince.

Popis kosterního materiálu:

Dolní končetiny – levá kost hlezenní; levá kost patní; levá kost krychlová; mediální kost klínová; 4 kosti nártní; palcový proximální článek prstu.

Situace H17

Ostatků ze situace H17 je velmi málo, jsou velmi fragmentární, jsou malé a spíše gracilní, ale mají velmi silně vyvinuté svalové úpony. Barva kostí je žlutohnědookrová. Podle odhadu pohlaví se jedná o dospělého indiferentního jedince, případně muže o výšce kolem 168 centimetrů. Bližší věk díky malému množství kosterního materiálu nelze odhadnout.

Popis kosterního materiálu:

Páteř – 2 dolní hrudní obratle poškozené na obloucích; 1 tělo obratle; 6 fragmentů kosti křížové.

Horní končetiny – 6 zápěstních kostí; 3 záprstní kosti; 2 mediální, 3 distální části článků.

Dolní končetiny – fragment levé kosti pánevní (acetabulum, kost sedací, kost kyčelní); část kosti stydké; levý femur poškozený na ventrální části velkého chocholíku; 4 neidentifikovatelné fragmenty.

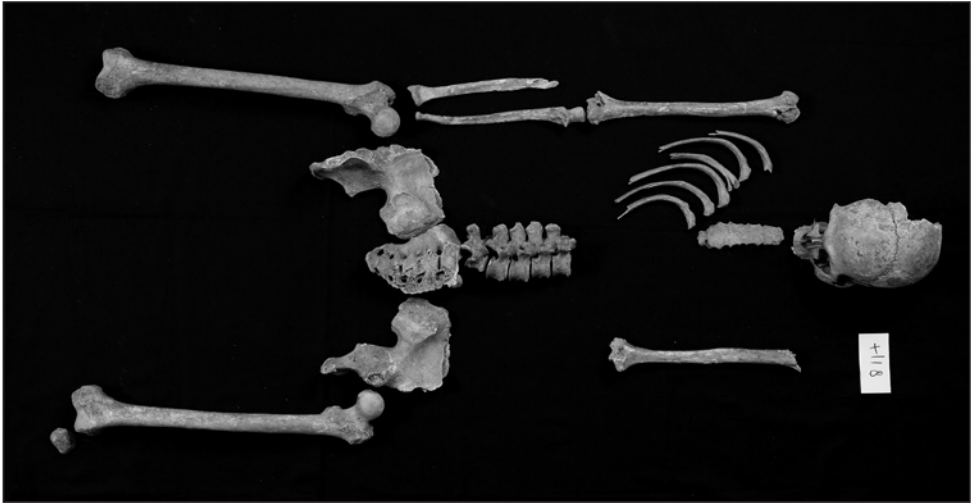
Situace H18

Ostatky ze situace H18 jsou velmi fragmentární, ve špatném kvalitativním stavu, poměrně robustní s výraznými svalovými úpony. Zabavení kostí je světlé, na obratlích tmavější. Podle odhadu se jedná o dospělého muže ve věku od 30 do 50 let a výšky 175,5 až 177 centimetrů (obr. 24).

Popis kosterního materiálu:

Lebka (obr. 25) – je velmi fragmentovaná – 9 větších fragmentů, 25 menších (levá kost lící, kost čelní, levá kost temenní s částí pravé kosti temenní, levá kost spánková, kost týlní); zuby I1 a I2 na pravé straně a I1, M1 a M2 na levé straně horní čelisti jsou ztraceny sekundárně, pravý M1 byl ztracen za života; přebývá jeden řezák odlišného (červeného) zbarvení, horní první mléčný řezák a stolička.

Páteř – krční obratle – přítomen fragmentovaný C1; bederní obratle – všechny jsou přítomné, u L1–L5 chybí transverzální výběžky vpravo, L1 a L5 mají poškozená těla; kost křížová – je poškozená na ventrální straně vlevo se sakralizovaným kostrčním segmentem (obr. 26).

Obr. 24. Kostra muže ze situace H18.

Obr. 25. Lebka muže ze situace H18.

Hrudník – je přítomné tělo kosti hrudní; 7 pravých žebér s dorzální částí a těly.

Horní končetiny – pravá strana – přítomen fragment lopatky s *cavitas glenoidalis* a částí acromionu; kost pažní je bez hlavice a má poškozenou distální část; kost vřetenní je bez hlavice; kost loketní je zlomena nad hlavicí; přítomné jsou 4 kosti zápěstní (kost lodkovitá, kost trojhranná, kost mnohohranná menší, kost hákovitá); levá strana – kost pažní má poškozenou hlavici i distální část; přítomné jsou 4 kosti zápěstní (kost lodkovitá, kost poloměsíčitá, kost mnohohranná větší, kost hákovitá); 6 kostí záprstních (2 palcové); 10 proximálních článků prstů, 6 mediálních a 1 distální.

Obr. 26. Kost křížová s přirostlým segmentem kosti kostrční ze situace H18.

Dolní končetiny – pravá strana – kost pánevní je poškozená v horní části kosti kyčelní ventrálně (*crista iliaca*); stehenní kost je v pořádku; přítomen fragment hlavice a těla kosti lýtkové; levá strana – kost pánevní je poškozená v horní části, kde chybí celá *crista iliaca*, a v dolní části, kde chybí kost stydká; kost stehenní je zlomená na úrovni první a druhé třetiny; přítomna je česka; 4 kosti nártní.

Situace H19

Ostatky ze situace H19 jsou převážně fragmentované, kvalitativně celkem v pořádku, spíše gracilní s málo vyvinutými svalovými úpony. Zabarvení kostí je žlutohnědé. V čelní kosti z vnitřní strany se nacházejí otvory s viditelnou vnitřní stavbou kosti – nemoc, možná anémie. Díky nedostatku kosterního materiálu a jeho špatnému stavu se nedá odhadnout pohlaví, bližší věk ani výška.

Popis kosterního materiálu:

Lebka – je velmi fragmentární – 10 menších fragmentů, 9 větších (1 fragment kosti čelní, 3 kosti temenní, 1 kosti týlní, 1 pravé kosti spánkové, 1 levé kosti spánkové, 1 kosti klínové); na horní čelisti jsou přítomné 2 zuby – levý M2 (M3) a pravý C; přítomen úlomek pravé části dolní čelisti se 3 zuby – pravý M2 (M3), levý M1 a levý I2 (pravděpodobně); P1 a M1 byly ztraceny za života; přítomné je také tělo jazyky i s oběma velkými rohy.

Páteř – přítomných je 14 obratlů; krční obratle – jsou přítomny všechny, C1–C3 fragmentární; hrudní obratle – přítomny Th1–Th5, Th7 a Th8; přítomné také 4 přesněji neurčené fragmenty, z nichž jsou 2 oblouky hrudních obratlů, *processus spinosus* a oblouk.

Hrudník – 11 žebér (10 dorzálních částí s těly na koncích + 1 či druhé žebro).

Horní končetiny – pravá strana – přítomné 2 fragmenty lopatky; tělo pažní kosti; hlavice kosti vřetenní; levá strana – přítomná celá lopatka; celá kost klíční; distální konec kosti vřetenní; tělo kosti loketní; článek prstu.

Situace H20

Ostatků ze situace H20 je velmi málo, jsou fragmentované, kvalitativně ve velmi špatném stavu s deformovaným povrchem, jsou gracilní s nevýraznými svalovými úpony, avšak tento stav může být dán špatným stavem kostí. Zbarvení kostí je nepravidelné pohybuující se od žluté (až krémové) až k hnědé a okrové. Díky nedostatku kosterního materiálu se nedá odhadnout pohlaví ani bližší věk. Výšku jedince odhadujeme na 153,5 až 157 centimetrů.

Popis kosterního materiálu:

Lebka – 3 fragmenty lebky (2 pravé kosti temenní, 1 levá kost temenní);

Dolní končetiny – pravá strana – přítomné je tělo stehenní kosti; 3 fragmenty holenní kosti (část hlavice, tělo, distální část); levá strana – přítomné je tělo stehenní kosti; 2 fragmenty holenní kosti (tělo s distální částí a část hlavice); jsou přítomné také 3 fragmenty kloubních ploch, pravděpodobně ze stehenních kostí; hlavice, distální část a fragment těla lýtkové kosti.

Situace H21

Ostatky ze situace H21 jsou velmi fragmentované, kvalitativně v ne moc dobrém stavu, především lebka, jsou středně velké a robustní s dobře vyvinutými úpony. Zabarvení je nepravidelné, žlutohnědookrové, obratle jsou tmavější. Na lebce přetrvál metopický šev (*sutura metopica*). Podle odhadu se jedná o dospělého ženu ve věku 30 až 60 let a výšky 159 až 167,5 centimetrů.

Popis kosterního materiálu:

Lebka (obr. 27) – je velmi fragmentovaná, obsahuje 18 velkých fragmentů a 12 malých, chybí větší část kosti klínové, kosti otvoru nosního, vnitřní část orbit a zadní část horní čelisti vpravo; chybí všechny zuby, z nichž I1, C a P1 vlevo a I1 a C vpravo byly ztraceny sekundárně, ostatní ještě za života; dolní čelist je zlomená v levé části a poškozená na levém kondylu; je přítomných 7 zubů (I2, C, P1 vpravo; I2, C, P1, P2 vlevo), stoličky ztraceny za života; přítomen je také jeden samostatný zub M3, který je rozdílný od ostatních barvou kořene.

Páteř – přítomných je 17 obratlů; krční obratle – C1–C7, u nichž jsou poškozeny oblouky i těla; hrudní obratle – Th1–Th3 poškozené na pravých transverzálních výběžcích a s chybějícími výběžky spinálními, 2 neurčitelné celé hrudní obratle, 4 fragmenty těl a 6 oblouků hrudních obratlů; bederní obratle – L1–L5, kde L1–L3 mají poškozená těla.

Hrudník – vpravo 7 dorzálních částí žeber s částmi těl; vlevo 5 dorzálních částí žeber s částmi těl, 7 fragmentů těl.

Horní končetiny – pravá strana – přítomna je klíční kost poškozená na akromiální části; fragment lopatky s *cavitas glenoidalis* a částí akromionu; pažní kost je poškozená v oblasti kondylů; levá strana – fragment lopatky s *cavitas glenoidalis* a hákovitým výběžkem; pažní kost je poškozená na hlavici a v distální části.

Obr. 27. Lebka ženy ze situace H21.

Dolní končetiny – přítomen je fragment distální části pravé kosti stehenní; neurčitelný fragment pánevní kosti; 6 fragmentů dlouhých kostí; fragment distální kloubní plochy stehenní kosti; proximální článek palce chodidla.

Situace H22

V situaci H22 se nacházely ostatky alespoň dvou jedinců, pravděpodobně však tří. Svědčí o tom hlavice dvou stehenních kostí a dvě celé stehenní kosti, distální fragment levé kosti pažní a celá levá kost pažní, akromiální část pravé klíční kosti, fragment distální části holenní kosti. Dalším znakem je velikost kostí a také zbarvení kostí (především obratle, žebra a pletence horních končetin). Jedinec 22/1, kterého jsme tak označili, měl kosti středně velké se středně rozvinutými svalovými úpony. Tento kosterní materiál je velmi fragmentovaný, avšak kvalitativně celkem v pořádku. Jeho zbarvení je šedohnědé s tmavšími obratli a žebry. Jedinec 22/2 měl kosti velké a robustní s velmi dobře vyvinutými svalovými úpony. Kosterní materiál je málo fragmentovaný, kvalitativně celkem v pořádku. Jeho zbarvení je nepravidelné, převážně žluté s příměsí hnědé a okrové. Podle odhadu se u jedince 22/1 jedná o dospělou ženu s výškou 157,5 až 165,5 centimetrů, u níž nelze díky nedostatku kosterního materiálu odhadnout bližší věk. U jedince 22/2 se díky nedostatku kosterního materiálu nedá odhadnout pohlaví ani bližší věk. Výšku jedince odhadujeme na 171 až 178,5 centimetrů.

Popis kosterního materiálu:

Odhadujeme, že následující kosti patří jedinci č. 22/1.

Páteř – 6 obratlů s fragmentárními oblouky.

Hrudník – fragment hrudní kosti; 6 dorzálních částí žeber z levé strany, 1 fragment ventrální části žebra (nelze určit stranu, ale předpokládáme levou).

Horní končetiny – 1 fragment levé lopatky, druhý neurčitelný; levá klíční kost; celá levá kost pažní; 2 fragmenty vřetenní kosti.

Dolní končetiny – 5 fragmentů pánevní kosti, chybí část kosti kyčelní a stydké; 2 hlavice kosti stehenní (pravá i levá); distální konec holenní kosti.

Odhadujeme, že následující kosti patří jedinci č. 22/2.

Horní končetiny – fragment akromiální části pravé klíční kosti; fragment distální části levé kosti pažní.

Dolní končetiny – pravá strana – 2 fragmenty kosti stehenní, jíž chybí zadní část velkého chocholíku a malý chocholík; holenní kost je v pořádku; 3 fragmenty kosti lýtkové, které navíc chybí hlavice; přítomné 2 kosti zánártní (kost hlezenní a kost patní, obě v pořádku); levá strana – 2 fragmenty kosti stehenní s poškozenou zadní částí velkého chocholíku a distální částí kosti; česka je v pořádku; kost holenní poškozená v distální laterální kloubní části; pouze tělo kosti lýtkové, proximální i distální části chybějí.

U následujících kostí nelze odhadnout, kterému jedinci patří – fragment ploché kosti lebky; proximální článek prstu ruky; fragment proximální třetiny pažní kosti; fragment proximální třetiny loketní kosti.

Situace H25

Ostatků ze situace H25 není mnoho, jsou velmi fragmentované, kvalitativně ve středně dobrém stavu. Díky nedostatku kosterního materiálu se nedá odhadnout pohlaví, bližší věk ani výška.

Popis kosterního materiálu:

Soubor se skládá z 33 fragmentů a celých lidských kostí.

Dolní končetiny – pravá strana – distální polovina kosti holenní (2 fragmenty); fragment kosti hlezenní; 2 fragmenty kosti patní; malíková kost nártní; levá strana – distální třetina kosti holenní (2 fragmenty); 2 fragmenty levé kosti hlezenní; fragment levé kosti patní; malíková kost nártní; neurčeno – 4 fragmenty z kosti lýtkové (nelze určit, z kolika kostí); 2 fragmenty dvou kostí loďkovitých; fragment kosti krychlové; fragment kosti klínové intermediální; 7 kostí nártních, z nichž většině chybí hlavice a hlavice palcové kosti nártní; 1 proximální (palcový) a 3 mediální články prstů (1 fragmentární).

Situace H22/23 a H23/24

Nálezové situace označeny jako H22/23 vypadlé/zásyp a H23/24 jsou velmi složité a množství kosterního materiálu je velmi malé. V situaci H23/24 jsou kosti málo fragmentární, kvalitativně celkem v pořádku, jsou poměrně velké a robustní se středně vyvinutými svalovými úpony. Zabarvení je tmavé. Díky nedostatku kosterního materiálu se nedá odhadnout pohlaví, bližší věk a výška ani v jednom případě.

Popis kosterního materiálu:

H22/23 – pravá a levá palcová kost nártní.

H23/24 – fragment lebky.

Dolní končetiny – pravá strana – kost holenní je v pořádku; kost lýtková zlomená v distální třetině; kost hlezenní je v pořádku; kost patní je v pořádku; levá strana – česka v pořádku; kost holenní je velmi fragmentovaná (5 fragmentů); kost hlezenní v pořádku; neurčeno – 2 kosti nártní (jedna z nich malíková); 2 proximální články prstů.

V situaci označené jako neznámý hrob jsou pouze dvě kosti – celá levá kost holenní a proximální polovina jiné levé kosti holenní.

Závěr

V roce 2010 byl proveden archeologický výzkum v situaci za chrámem Mistra Jana Husa v Uherském Brodě. Jednalo se o část bývalého hřbitova, proto byla celková situace velmi složitá. Antropologický průzkum vyzvednutého kosterního materiálu byl proveden v roce 2013. Celkem bylo prozkoumáno jednadvacet situací s kosterním materiálem. Jednalo se o nejednotný soubor. Z oněch jednadvaceti situací bylo u jedenácti možné odhadnout pohlaví (pět mužů, čtyři indiferentní jedinci, dvě ženy), u devíti bylo možné odhadnout věk (osm dospělých ve věku od 25 do 70 let, jedno dítě ve věku 7,5 let) a u čtrnácti bylo možno odhadnout výšku postavy (dítě 128 centimetrů, dospělí od 153 až do 183,5 centimetrů). V souhrnu se každá situace (z kvalitativního hlediska kostí) velmi lišila a zachovalost kostí se pohybovala od celkem dobře zachovalých až k velmi fragmentovaným a téměř rozpadlým. Na mnoha z nich byly dobře patrné svalové úpony indikující buď větší fyzickou zátěž, nebo vyšší věk dožití daných jednotlivců. Dobře patrné svalové úpony byly viditelné u jedenácti jedinců. U některých jedinců se na kostech vyvinuly nárůsty (osteofyty), které často indikují vyšší věk jedinců, nebo mohou indikovat zvýšenou zátěž dané oblasti. Takové případy v souboru byly dva. U jednoho jedince byly nalezeny stopy po zranění na lebce. Na loketní kosti u jednoho jedince je patrný srůst zlomeniny této kosti. U dvou jedinců byly nalezeny na lebkách stopy po chudokrevnosti – anémii. Nedá se však říci, co ji způsobilo či jak moc daní jedinci tímto onemocněním trpěli.

Literatura:

- Acsadi, G. a Nemeskéri, J. 1970: *History of human life span and mortality*. Budapest. (Citováno podle: Dobisíková 1999).
- Brůžek, J. 1991: *Fiabilité des procédés de détermination du sexe á partir de fos coxal. Implication á l'étude du dimorphisme sexuel de l' Homme fossile*. Thèse de Doctorat, Museum National d' Histoire Naturelle, Institut de Paléontologie Humaine, Paris. (Citováno podle: Dobisíková 1999).
- Černý, M. a Komenda, S. 1982: *Reconstruction of body height based on humerus and femur lengths (material from Czech lands)*. IInd Anthropological congress of Aleš Hrdlička. (Citováno podle: Kuželka 1999).
- Ferembach, D., Schwidetzky, I. a Stloukal, M. 1980: Recommendations of Age and Sex Diagnoses of Skeletons. *J. Hum. Evol.* 9: 517–459. (Citováno podle: Dobisíková 1999).
- Florek, A. a Kozłowski, T. 1994: Ocena wieku szkieletowego dzieci na podstawie wielikosci kosci. *Przeglad Antropologiczny* 57, 1–2: 71–86. (Citováno podle: Dobisíková 1999).
- Olivier, G. 1960: *Pratique anthropologique*. Paris. (Citováno podle: Kuželka 1999).
- Rollé, F. 1889: *De la mensuration des os longs de membres dans ses rapports avec l'anthropologie, la clinique et la médecine judiciaire*. Lyon. (Citováno podle: Kuželka 1999).
- Rösing, F. W. 1977: Methoden und Aussagemöglichkeiten der anthropologischen Leichenbrandbearbeitung. *Archäologie und Naturwissenschaften* I: 53–80. (Citováno podle: Dobisíková 1999).
- Schwartz, J. H. 1995: *Skeleton keys*. New York, Oxford, 362. (Citováno podle: Dobisíková 1999).
- Stloukal, M. a Hanáková, H. 1978: Die Länge der Längsknochen altslawischer Bevölkerungen unter besonderer Berücksichtigung von Wachstumsfragen. *Homo* 29, I: 53–69. (Citováno podle: Dobisíková 1999).
- Stloukal, M. 1999: *Antropologie: příručka pro studium kostry*. Praha.
- Walrath, D. E., Turner, P. a Bruzek, J. 2004: Reliability test of the visual assesment of cranial traits for sex determination. *American Journal of Physical Anthropolology*, 125(2), 132–137.

Autorem všech fotografií je Tomáš Chrástek.

Martin Mazáč (n. 1990) je studentem oboru Antropologie na Přírodovědecké fakultě Masarykovy Univerzity v Brně.

Anthropological Assessment of Skeletal Findings from Uherský Brod from the Situation behind the Temple of Jan Hus

Abstract

In 2010 the archaeological research was carried out in the situation behind the Temple of Jan Hus in Uherský Brod. The position is a part of the former cemetery and that is why the whole situation was very difficult. The anthropological research of the skeletal material was carried out in 2013. Twenty-one situations with skeletal material were examined altogether. The array in question was heterogeneous. Out of the twenty-one situations mentioned above it was possible to estimate the sex of eleven individuals (five males, four indifferent individuals, two females), the age of nine individuals (eight adults, aged 25–75, one child 7.5 years old) the height of fourteen individuals (child 128 cm, adults 153–183.5 cm).

Anthropologische Bewertung des Skelettmaterials aus Uherský Brod, Situation: in der Lage hinter der Johannes-Hus-Kirche

Zusammenfassung

Im Jahre 2010 wurde eine archäologische Untersuchung hinter der Johannes-Hus-Kirche in Uherský Brod durchgeführt. Es handelte sich um einen Teil des ehemaligen Gräberfeldes, wodurch die allgemeine Lage sehr kompliziert war. Die anthropologische Untersuchung des archäologisch

geborgenen Materials wurde 2013 durchgeführt. Insgesamt wurden einundzwanzig Situationen am Skelettmaterial untersucht. Es handelte sich um keinen einheitlichen Komplex. Bei elf von diesen einundzwanzig Situationen konnte die Geschlechtsbestimmung durchgeführt werden (fünf Männer, vier indifferente Individuen, zwei Frauen). Das Alter wurde bei neun Skeletten abgeschätzt (acht Erwachsene 25–70 Jahre, ein Kind 7,5 Jahre). Bei vierzehn wurde die Körpergröße bestimmt (ein Kind 128 cm, Erwachsene 153–183,5 cm).

